

De moord bij Rusthoek

Het overlijden van Giovanni Castione werd op 6 juni 1838 in het bevolkingsregister geregistreerd. Als overlijdensdatum werd eergisteren vermeld, hetgeen 4 juni, de dag waarop hij werd gevonden, is. Giovanni werd echter al op 2 juni vermoord. Ook staat zijn naam niet correct op het kruis. Giovanni is in Joh. vertaald, hetgeen geen recht doet aan zijn Italiaanse afkomst.

meeste zekerheid en veiligheid aan ingezetenen en vreemdelingen ten deel valt, hetgeen ook voornamelijk aan den uitmuntenden staat van het leger, onderwijs en de daaruit voortvloeiende beschaving voor de mindere klasse is toe te schrijven, zoo levert echter de tegenwoordige zitting van het Hof van Assises in Noord-Brabant, welke den 3den september, onder praesidium van den raadsheer mr. G.J. Jordens, te 's Bosch geopend is, eene treurige uitzondering op, ten aanzien van dien algemeenen regel, en welke procedure overigens, in aanmerking genomen de jeugdige ouderdom, niet alleen van den verslagene, maar ook van den moordenaar, in verband met de afgrijselijkheid der misdaad, de algemeene belangstelling heeft opgewekt, te meer, daar er geene getuigen bij den gepleegden moord zijn tegenwoordig geweest, de beschuldigde de misdaad is blijven ontkennen, en dus de convictie van schuld moet worden gezocht in de omstandigheden, welke die daad zijn voorafgegaan en gevolgd."

Op vrijdagavond 1 juni 1838 zitten twee jongens gezellig aan tafel pap te eten in herberg "de Eendenpoel". Eén was marskramer van prenten en schilderijen en pronkte met zijn verdiende geld, dat hij de volgende dag aan zijn baas zou afdragen. De ander was wever van geruit goed, was platzak, maar zou de volgende dag zijn loon op gaan halen. Het liep echter heel anders. De marskramer vond een dramatisch einde op weg naar Boxtel en de wever zou in Arnhem over 18 maanden een schandelijk lot ondergaan.

In 2018 was het 180 jaar geleden dat de Italiaanse marskramer Giovanni Castione aan de Oude Grintweg werd vermoord. Ter nagedachtenis aan deze gruwelijke moord kwamen nakomelingen uit deze familie naar Oirschot en werd het park aan de Oude Grintweg opgeknapt, het kruis werd vervangen en er werd een informatiebord geplaatst. Helaas draagt dit kruis een onjuiste naam en datum. De landelijke pers besteedde in 1838 en 1839 veel aandacht aan deze moord. Ook nu nog laat een bezoek aan het Kruis een onuitwisbare indruk na. In dit artikel worden de gebeurtenissen, voornamelijk aan de hand van krantenartikelen uit die tijd, beschreven.

De Avondbode, Algemeen nieuwsblad voor staatkunde, handel, nijverheid, landbouw, kunsten en wetenschappen schrijft op 21 september 1838; "Ofschoon ons vaderland zich mag beroemen, onder die landen te behooren, alwaar over het algemeen de

De moord

Tijdens de Pinksterdagen van 1838 gonsde het in Oirschot van de geruchten. De marskramer was niet in Boxtel aangekomen en men had prenten gevonden. Was hij er met het verdiende geld vandoor gegaan of was er iets anders aan de hand? De wever raakte in paniek, bezatte zich en ging op zondag terug naar de weg van Oirschot naar Boxtel. In de vroege morgen van Pinkstermaandag ging hij opnieuw terug, haalde de mars uit de sloot, verscheurde prenten en een paspoort en ging naar zijn vader, die samen met zijn dochter bij Andries Habraken op de Kattenberg in de kost was. Daar probeerde hij onder valse voorwendsels zijn vader te bewegen om mee naar de weg van Oirschot naar Boxtel te gaan. Hij probeerde daarmee een alibi te verkrijgen als zij de marskramer zouden vinden. Zijn vader weigerde echter.

Toen Diel van Hout op maandagavond 4 juni 1838 zijn koeien getuid had en nog even het bos in ging om vogeltjes te zoeken zag hij in een sloot schoenen boven bladeren uitsteken. Onmiddellijk wordt burgemeester Jan de Jong hiervan op de hoogte gebracht. Rond half zeven in de avond is de burgemeester met de plaatselijke marechaussees naar het voetpad tussen Oirschot en Boxtel, ter plaatse genaamd "Rusthoek", gegaan. Daar vonden zij een lijk, dat op zijn rug onder rotte bladeren in een modderige sloot lag, enige platen en schilderijen en een opengebroken mars ¹⁾. Het lijk werd vervolgens naar Oirschot overgebracht. Daar werd het ten overstaan van de vrederechter ²⁾, Willem Francis Guljé, uitgekled. Op de blote borst werd een beurs met een tienguldenstuk en wat kleingeld aangetroffen. Op 5 juni is het lijk door de Oirschotse artsen Hendrikus Bartholomeus Smitz en Franciscus Antonius Tret geschouwd. Zij constateerden een verbrijzeling van het neusbeen en beschadiging van de weke delen, die de neusholte afscheidt van de hersenen, die veroorzaakt moesten zijn door grof geweld met een stomp voorwerp. De bloeduitstorting die hierdoor was ontstaan had de hersenen beschadigd en wordt daardoor als doodsoorzaak aangenomen.

Het slachtoffer was de 16-jarige Italiaan Giovanni Castione. Hij was met een vriend van zijn vader in 1837 uit Premosello uit het koninkrijk Sardinië naar Nederland gekomen en werkte voor deze vriend, Johannes Baptista Borghino ³⁾, koopman in Boxtel. Giovanni moest in Noord-Brabant

De herberg van Jacoba Lombarts kwam tussen 1817 en 1821 in het bezit van haar man Petrus van Cuijck (sectie F 520) en zou zeker tot 1901 in het bezit van deze familie blijven. De herberg droeg de naam "Eendenpoel". Petrus van Cuijck overleed in 1836.

rondtrekken en platen en prenten aan de man en vrouw brengen. Hij verbleef vanaf 31 mei in de herberg van Jacoba Lombarts, weduwe van Petrus van Cuijck en vertrok daar op zaterdagmiddag 2 juni, daags voor Pinksteren, tussen 13.15 en 13.30 uur naar Boxtel om daar zijn verdiende geld aan zijn baas af te dragen en om de Pinksterdagen door te brengen.

De spullen, die in de omgeving van het lijk waren gevonden, worden door verschillende getuigen als eigendom van Giovanni of zijn bazen herkend. Bij een nauwkeurige observatie van het terrein, waar het lijk werd gevonden, was een afgesneden dunne knuppel en een voetafdruk gevonden. Al deze feiten sluiten zelfmoord uit en versterken de verdenkingen tegen Martinus Zoeren, oud 20 jaar, geboren op 12 september 1817 in Arnhem. Martinus Zoeren was op 1 april uit het tuchthuis in Woerden ontslagen en woonde sinds die tijd in Oirschot. Hij werkte als wever voor de Eindhovense fabrikant A.J. van Dijk. Hij verkwiste al zijn geld en woonde als gevolg daarvan sinds enkele weken niet meer bij zijn vader, maar in de herberg van de weduwe van Cuijck, waar ook Giovanni sinds enkele dagen voor zijn overlijden verbleef. Daar hadden ze elkaar ontmoet en waren vriendschappelijk met elkaar omgegaan. Giovanni had daar een handvol zilvergeld aan Martinus en de andere gasten laten zien, waarop mevrouw van Cuijck hem waarschuwde voor deze onvoorzichtigheid. Onder dit geld bevond zich een 28 stuiverstuk ⁴⁾, waarvan Giovanni de waarde wilde weten. Dit muntstuk zou in de processen ter sprake komen en de vader van Martinus zou tegen burgemeester de Jong gezegd hebben dat hij zich niet met zijn zoon met een 28 op een eenzame plek zou begeven.

Getuigenverklaringen en aanwijzingen

In de week voor Pinksteren had Martinus Zoeren tegen de vrouw van Piet Dekkers ⁵⁾, in wiens huis zijn weefgetouw stond, gezegd dat zijn geld op was en zijn werk moest afmaken om met Pinksteren uit te kunnen gaan. Op vrijdag 1 juni was hij al vroeg aan het werk gegaan om zijn 'sneedje' (weefgoed) af te maken. Toen mevrouw Dekkers hem vroeg of hij het die middag nog naar Eindhoven wilde brengen gaf hij ten antwoord dat hij dat op zaterdag wel zou doen. Dan zou ook de Italiaan uit de herberg vertrekken en kon hij hem een eindje gezelschap houden.

Meteen na het middagmaal, op zaterdag 2 juni, maakte Giovanni zich reisklaar door zijn mars op zijn rug te bevestigen en sloeg de weg naar Boxtel in. Even later maakte Martinus zich ook gereed om te vertrekken en gaf de indruk dat hij het weefgoed naar Eindhoven wilde brengen. Gekleed in een blauwe kiel, blauwe broek en pet en met een pakje in de hand sloeg hij echter de tegenovergestelde weg in en volgde Giovanni. Niet ver van de herberg haalde hij Giovanni in. Het was inmiddels iets na enen. Martinus zou later verklaren dat hij maar tot de Vier Uitersten ⁶⁾, daar waar de grote weg naar Boxtel zich splitste, Giovanni gezelschap had gehouden, hetgeen door meerdere getuigen werd tegengesproken. Zij hadden hem tot aan het 'locus delicti' (plaats van het misdrijf) in het gezelschap van Giovanni gezien. Huzaar Henks verklaarde zelfs dat hij Giovanni samen met een vreemde persoon bij "Rusthoek" vriendschappelijk op de grond had zien liggen. De mars stond aan hun voeten. Uit de nabijheid van het lijk gevonden voetafdruk is gebleken dat deze overeenkomt met de schoenen van Martinus. Al deze verklaringen versterken het vermoeden dat Martinus Giovanni van het leven heeft beroofd en zijn geld en prenten heeft toegeëigend.

Hij heeft zich een tijdje in het bos verborgen gehouden, waarna hij naar het huis van de weduwe Legius is gegaan (nu Straten 13a). In de Penningsdijk (weg tussen Heldersestraat en het Heezenpad) werden verscheurde prenten gevonden. Dit wijst er op dat Martinus nog steeds het plan had om naar Eindhoven te gaan. Hij beweert dat hij rond twee uur bij de weduwe is aangekomen, maar mevrouw Legius beweert onder ede dat dit pas rond vijf uur was. Hieruit wordt geconcludeerd dat Martinus na zijn vertrek uit de herberg er ongeveer vier uren zijn verstreken en dat hij op de plaats van het misdrijf moet zijn geweest en daar Giovanni heeft vermoord, beroofd en verborgen.

Martinus is maar even bij mevrouw Legius geweest en is onder het voorwendsel om naar Eindhoven te gaan vertrokken naar de herberg van Theodorus van Overdijk (nu Wevershoek), bij militairen bekend onder de naam van "Moeder Anna". Daar heeft hij rond vijf uur enkele borrels gedronken en de andere aanwezigen getrakteerd. Aan Goverdina Matheeuwsen en aan anderen

1. Kruis aan de Oude Grintweg;
2. Papketel (nu de Fransman 5, geen zekerheid of hij daar geweest is);
3. Penningsdijk (verscheurde prenten gevonden);
4. Weduwe Legius (nu Straten 13a, was getuige);
5. Theodorus van Overdijk (nu Wevershoek, meerdere getuigen)

heeft hij prenten laten zien, die hij van Giovanni voor 22 stuivers had gekocht, waarop Goverdina zei; “wat zijt gij toch gek, dat gij zoveel geld verteert”, waarop hij antwoordde; “ik heb geld genoeg” en terwijl hij een handvol zilvergeld uit zijn zak nam; “gij kunt mij niet door mijn zak drinken; kijk ik heb geld genoeg, dat is f 50 geweest”, terwijl hij vier uur eerder geen geld bezat. Martinus betaalde het gelag met een munt van 5 franc, dat opvallend blonk en daardoor bij de aanwezigen enorm opviel. Giovanni had dit muntstuk ook aan mevrouw van Cuijck laten zien en vertelde dat hij dit op vrijdag had ontvangen van adjudant-onderofficier van het 6^e regiment huzaren, Johann Ernst Kruijs, die de betaling bevestigde. Martinus verklaarde echter dat hij dit muntstuk bij het verlaten van het tuchthuis in Woerden had ontvangen, hetgeen vanzelfsprekend kon worden weerlegt.

Na het verlaten van de herberg van van Overdijk ging Martinus terug naar het dorp waar hij een aantal adressen bezocht en opnieuw opschepte over zijn geld en royaal trakteerde. Omdat men in zijn kosthuis het gewezen goed en de prenten kende durfde hij ze niet mee te nemen. Daarom liet hij bij Willem van Beers zijn gewezen goed, zijn mes en twaalf gekleurde en ongekleurde prenten achter. Deze prenten kwamen in het bezit van justitie. Bij onderzoek bleken deze met bloed bevlekt te zijn. Martinus verklaarde de prenten van Giovanni nabij het kerkhof 7) voor f 5,20 gekocht te hebben en dat hij zich met zijn mes bij mevrouw Legius gesneden had.

Aan mevrouw van Cuijck betaalde hij f 5 voor drie weken kost en inwoning en aan de dienstmeid, Cornelia van Someren, had hij gevraagd of zij zijn kiel, die met modder besmeurd was, wilde

wassen. In de dagen die volgden beweerde hij dat hij het gewezen goed in Eindhoven had afgeleverd en de betaling was meegevallen. Hij liet een munt van 28 stuivers zien, die mevrouw van Cuijck herkende, omdat Giovanni aan haar had gevraagd wat de waarde hiervan was. In Poppel had hij op 5 juni geprobeerd zich als deserteur bij het Belgisch leger aan te sluiten, maar werd niet aangenomen en keerde terug naar Oirschot. Op de hei kwam hij daar de veearts Rogier van Kollenburg tegen en vroeg; "hebben ze hem al gevangen, die daar dien mensch doodgeslagen heeft?", waarop deze antwoordde; "neen, maar naar het oordeel van alle menschen had het diegene gepleegd, welke hem uitgeleide gedaan had", waarop Martinus antwoordde; "ja, maar al hadden ze ook, dan hebben zij nog niets, want er zijn geene getuigen". Door dit antwoord liet hij blijken op de hoogte te zijn van de omstandigheden, waaronder Giovanni vermoord was, hetgeen hem nog duur zou komen te staan. Kort hierna werd hij, nadat Andries Habraken de marechaussee had getipt, gearresteerd.

Rechtszaken en veroordelingen

Op 11 februari 1836 werd Martinus Zoeren door het Hoog Gerechtshof in 's-Gravenhage in staat van beschuldiging gesteld voor twee inbraken en valsheid in geschrifte. Op 28 maart 1836 deed het Hof van Assises van Noord-Brabant in 's-Hertogenbosch uitspraak. Hij was op dat moment hoornblazer bij de Grenadiers en was gelegerd in 's-Gravenhage. Hij werd veroordeeld voor twee inwendige inbraken en het plegen van valsheid in geschrifte met vervalsing van een naamsvermelding.

Martinus bekent schuld en wordt veroordeeld tot twee jaar tuchthuis, waar hij met arbeid de kost zal moeten verdienen en moet de kosten van het proces (f 45,21½) betalen. Een uittreksel uit het arrest wordt in 's-Gravenhage, 's-Hertogenbosch, Veghel en Uden aangeplakt. Martinus komt op 1 april 1838 weer vrij en gaat in het kosthuis bij zijn vader wonen. Hij kan echter niet met zijn zus accorderen en neemt zijn intrek in logement "de Eendenpoel".

Martinus kreeg nu nog een milde straf opgelegd. De eis was minimaal vijf jaar en maximaal 10 jaar tuchthuis of dwangarbeid en men had hem ook kunnen brandmerken. Daarnaast had hij een geldboete opgelegd kunnen krijgen. Omdat een uittreksel van het arrest in Veghel en Uden opgeplakt moest worden, zullen de misdrijven vermoedelijk ook daar gepleegd zijn. Iets minder dan drie jaar later zou Martinus voor dezelfde rechters staan, maar nu zou er een heel andere wind waaien.

Op 16 augustus 1838 wordt Martinus overgebracht naar het huis van bewaring in Eindhoven. Het Hoog Gerechtshof te 's-Gravenhage stelt hem op 25 augustus in staat van beschuldiging en gelast de overbrenging naar de gevangenis in 's-Hertogenbosch. De ten laste legging luidt als volgt: '

- Dat de beschuldigde in den namiddag van den 2den Junij 1838 ter plaatse, genaamd Rusthoek aan den weg van Oirschot naar Boxtel moedwillig en voorbedachtelijk van het leven heeft beroofd Giovanni Castione, oud zestien jaren, geboren te Premoselle, koninkrijk Sardinië, hier te lande in dienst zijnde bij Johannes Baptista Borghino, koopman in prenten en schilderijen en voor den- zelve reizende en dat hij na dien moord van den gezegden Giovanni Castione heeft gestolen prenten en gelden, en zulks op den openbaren weg.
- Dat de beklagde bij arrest van het Hof van Assises in de Provincie Noord-Brabant van den 28sten Maart 1836, ter zake van twee diefstallen in bewoonde huizen door middel van inwendige braak, mitsgaders van valsheid in een onderhandsch geschrift is veroordeeld tot tuchthuisstraf van twee jaren.'

Op 22 januari 1839 doet het Provinciaal Gerechtshof in 's-Hertogenbosch uitspraak in de zaak op de moord van Giovanni Castione door de gedaagde Martinus Zoeren. Tijdens de rechtszaak, die op 17 januari begon, werden meer dan 70 getuigen gehoord. Martinus Zoeren had tijdens de getuigenverhoren en de discussies die daarop volgden geen enkele emotie getoond. De rechters baseerden hun uitspraak, behalve de reeds eerder genoemde getuigenverklaringen en aanwijzingen, op:

- Dat op enkele passen van de plaats waar het lijk gevonden was de mars, verscheurde prenten en andere eigendommen van Giovanni waren aangetroffen. Daarnaast werd er een eiken knuppel gevonden, die Giovanni bij mevrouw van Cuijck had meegenomen en waarvan Martinus beweerde dat het zijn knuppel was. De dokters, die de sectie hadden verricht beweerden dat dit waarschijnlijk het moordwapen was, hetgeen echter niet het geval was;
- Bewezen is dat Martinus geprobeerd heeft zich van zijn kleding, die hij op de dag van het misdrijf droeg, voorgoed te ontdoen;
- Martinus beweerde een lijstje aan de heer van Dijck uit Eindhoven beloofd te hebben en deze in een dennenbos wist te wonen en deze gezocht heeft. Hiermee probeerde hij aan te tonen dat hij niet de kortste weg naar de weduwe Legius had genomen, maar daar via een omweg was aangekomen;
- Dat Martinus beweerde van Giovanni Castione prenten gekocht te hebben, die hij van plan was in lijsten te zetten en voor f 5,20 te verkopen. De heer Borghino had verklaard dat Martinus onbekend was met de religieuze afbeeldingen en dat deze minstens f 8,40 waard waren. Men vroeg zich ook af waarom hij de platen op de openbare weg had gekocht en niet in de herberg van de weduwe van Cuijck, waar hij samen met Giovanni twee dagen had verbleven;
- Dat hij bij verschillende personen had beweerd dat hij in Eindhoven was geweest en dat hij de weduwe van Cuijck enkele pakjes snuif had aangeboden, die hij uit Eindhoven had meegebracht, terwijl hij deze in Oirschot had gekocht;
- Dat hij het pakje geweven goed bij de bode van Beurden had afgegeven en daar voor het eerst hoorde over de moord op de Italiaanse marskramer en dat hij aan zijn vader gevraagd had om samen het lijk te gaan zoeken, maar zijn vader weigerde dit;
- Dat hij bij zijn vlucht naar Poppel in Hilvarenbeek een valse naam had opgegeven en in Poppel een meisje wilde bezoeken, hetgeen hij niet kon aantonen.

Door de samenhang en onderlinge verband van de gememoreerde feiten en omstandigheden acht het Hof voldoende wettig en overtuigend is bewezen dat:

- Martinus de doodslag en diefstal met voorbedachte rade heeft gepleegd en dat hij daarvoor geen gebruik heeft hoeven te maken van het mes dat hij van thuis had meegebracht;
- Dat Martinus al eerder voor misdaad veroordeeld is geweest.

Hierna rechtvaardigt het Hof de doodstraf door een aantal wetsartikelen aan te halen en licht de uitvoering hiervan toe. Op 11 december 1813 is de doodstraf op de Franse wijze (guillotine) afgeschaft. Deze werd vervangen door de strop en het zwaard, waarbij de strop het schandelijkst is. Alleen mannen worden opgehangen en vrouwen worden gewurgd aan een paal.

Onder enorme publieke belangstelling las de president, zichtbaar getroffen, om 10 uur het vonnis voor.

Martinus werd schuldig bevonden van moedwillige doodslag en diefstal met voorbedachte rade aan de openbare weg en dat nadat hij al eerder voor misdaden veroordeeld was geweest. Hij wordt veroordeeld om overgebracht te worden naar de gebruikelijke plaats in 's-Hertogenbosch, waar zulke criminelen worden opgesloten om daar een schavot met galg op te richten en daar te hangen totdat de dood erop volgt. Verder wordt hij veroordeeld om de proceskosten te betalen. Zowel in 's-Hertogenbosch als in Oirschot zal een extract van het vonnis worden aangeplakt.

Ondanks de ernst van het misdrijf raakten de aanwezigen onder de indruk van dit vonnis. Martinus hoorde het vonnis koelbloedig aan en men kon bij hem geen enkele aandoening waarnemen. Na de uitspraak richtte de president zich tot de veroordeelde en vermaande hem met de woorden; "Vermits hij een zijner natuurgelovenden had vermoord, wiens leven niet aan hem, maar aan God en de maatschappij toebehoort, zich met God te verzoenen en met zijne tranen van droefheid het door hem vergoten bloed uit te wisschen; dat hij door eene opregte bekeering genade kon vinden bij den Vader der Barmhartigheid, en zijne overige dagen ten nutte kon maken met zijnen Herder te laten roepen om tot inkeer te komen, terwijl de genade des Konings onzeker was". De aanwezigen waren opnieuw aangeslagen, doch Martinus bleef onbeweeglijk en hartvochtig en werd onder het aanschouwen van de aanwezigen naar de gevangenis afgevoerd.

De beklaagde had steeds alle schuld ontkend en directe getuigen van de misdaden waren er niet. De veroordeling was uitsluitend gebaseerd op getuigenverklaringen en aanwijzingen. Martinus ging dan ook in beroep bij de Hoge Raad der Nederlanden, die het beroep in cassatie op 6 maart 1839 behandelde en in een openbare zitting op 25 maart 1839 de volgende uitspraak deed:

- Om tot een wettelijke veroordeling te kunnen komen moet voldaan zijn aan vier voorwaarden, waarvan alleen getuigenverklaringen, waaronder zelfs één van een 14-jarige in dit arrest gebaseerd is;
- Het Provinciaal Gerechtshof van Noord-Brabant maakt wel melding van herhaling van een misdaad, maar heeft nagelaten de aard te vermelden, noch de veroordeling hiervan;
- Dat er nog veel duister in deze zaak is en er geen wettig bewijs geleverd is en dat de aanwijzingen een nauwkeurig onderzoek vereisen;
- In het arrest heeft de rechter onvoldoende gemotiveerd, waarop zijn uitspraak is gebaseerd en is uitgegaan van gissingen en veronderstellingen, die niet worden bevestigd;
- Zij vernietigt de uitspraak van het Provinciaal Gerechtshof van Noord-Brabant en gelast een nieuw onderzoek en openbare terechtzitting door het Provinciaal Gerechtshof in Gelderland;
- De gedetineerde moet worden overgebracht naar de gevangenis in Arnhem.

Op 18 mei 1839 werd er door het Provinciaal Gerechtshof van Gelderland in Arnhem, dat pas verhuisd was naar een nieuw gebouw, uitspraak gedaan in de zaak van Martinus Zoeren, nu inmiddels 21 jaar oud. De aanklacht was niet gewijzigd. Op maandag 13, dinsdag 14 en woensdag 15 mei had het Hof 76 getuigen gehoord, waarbij steeds veel publiek aanwezig was. Op 16 mei werd de gedaagde uitvoerig gehoord en geconfronteerd met de getuigenverklaringen. Hij bleef betrokkenheid bij de diefstal en moord hardnekkig ontkennen. De procureur-generaal achtte de misdrijven wettig en overtuigend bewezen. De advocaat van de beklaagde, mr. de Kempenaar, betoogde ter verdediging dat de bewijsvoering onvoldoende bewijskracht en samenhang had om tot een veroordeling te kunnen komen.

Een ontelbare schare verdrong zich in de rechtszaal om de uitspraak van het Hof, in deze gewichtige en moeilijke zaak, aan te horen. Zichtbaar aangedaan kwamen de rechters de rechtszaal binnen. De beschuldigde hoorde roerloos en met de ogen terneergeslagen het vonnis uitspreken. Hij werd opnieuw schuldig bevonden aan moedwillige doodslag, diefstal en herhaling van misdrijven, echter nu zonder voorbedachte rade. Hij werd veroordeeld om te Arnhem aan een galg op een schavot te hangen totdat de dood erop volgt.

Na het uitspreken van dit verschrikkelijke vonnis richtte de voorzitter zich tot de veroordeelde en herinnerde hem eraan dat hij in Arnhem het eerste levenslicht had genoten en dat hij dat binnenkort op de schandelijkste wijze zou moeten verliezen. Daags voor Pinksteren in 1838 had hij de gruwelijkste misdaad gepleegd en nu op zaterdag voor Pinksteren ter dood werd veroordeeld. Hij raadde hem aan om zich in ootmoed voor God neer te werpen bij wie, ook voor de grootste zondaar, genade te verkrijgen is”.

Zowel door het Provinciaal Gerechtshof van Noord-Brabant als dat van Gelderland werden meer dan 70 getuigen gehoord. Deze getuigenverklaringen leverden belangrijke, zo niet doorslaggevende aanwijzingen op voor de uiteindelijke veroordeling van Martinus Zoeren. Dat kun je je nu nog nauwelijks voorstellen. Maar afgezien daarvan is het ook onvoorstelbaar, dat zoveel getuigen de moeite namen om eerst naar 's-Hertogenbosch te gaan en vervolgens ook nog eens naar Arnhem af te reizen. Dat moet heel veel tijd en wellicht ook geld gekost hebben. Maar men ging! Was dat saamhorigheid of een streven naar gerechtigheid? Of speelde de ontwrichte relatie van Martinus met zijn vader een belangrijke rol? Zowel Martinus als Giovanni waren min of meer vreemdelingen of toevallige passanten. Het landelijk dagblad “de Avondbode” schreef dat er door het uitmuntende leger en het onderwijs een zekere mate van tolerantie ten opzichte van vreemdelingen in de maatschappij was ontstaan, maar dat de afgrijselijke roofmoord en het hardnekkig ontkennen daarvan daarop een uitzondering vormde. Was de ontkenning van de moord de belangrijkste reden om kosten nog moeite te sparen om te getuigen?

Ook nu ging Martinus in cassatie bij de Hoge Raad der Nederlanden. Er waren geen nieuwe gronden voor dit beroep aangedragen en Deze handhaafde op 3 september 1839 de uitspraak van

het Provinciaal Gerechtshof van Gelderland. De kosten van dit hoger beroep bedroegen f 7,79, die door Martinus betaald moesten worden.

Martinus legt zich echter niet neer bij zijn noodlottig levenseinde aan de galg en vraagt op 14 september 1839 nederig gratie aan bij koning Willem I. Hij stelt onder meer:

- Dat het bewijs van zijn schuld ontbreekt en berust op feilbare bestanddelen en dat hem daardoor doodslag niet ten laste kan worden gelegd, doch uitsluitend diefstal van geld en enige prenten;
- Dat zijn rechters hebben gedwaald door hem schuldig te oordelen voor iets wat hij niet heeft gedaan en dat rechters ook mensen zijn, die het geleverde kunstbewijs als overtuigend en wettig hebben beoordeeld;
- Dat hij niet alleen bevoegd, maar ook verplicht is zijn getuigenis voor de majesteit af te leggen en alle middelen aan te wenden om zijn leven, door God geschonken, te behouden totdat het de Schepper behaagt hem dit te ontnemen;
- Dat hij om zijn leven te behouden geen onwaarheid mag uitspreken en in alle oprechtheid om behoud van zijn leven mag smeken;
- Dat hij gedurende de 22 jaar van zijn bestaan op deze wereld slechts tot zijn veertiende jaar geluk heeft gesmaakt en dat hij na de dood van zijn moeder niets dan ellende en verdriet te verduren heeft gehad;
- Dat hij beroofd van moeders zorgen heeft moeten rondzwerven en door slechte voorbeelden op het slechte pad is geraakt en tot misdaad vervallen is;
- Dat hij tijdens het eerste jaar in het tuchthuis in Woerden voor elk wissewasje zwaar en ondraaglijk gestraft werd;
- Dat hij de majesteit smeekt hem het leven te gunnen en genade te schenken en hem een draaglijke voldoening, die de rechters hem opgelegd hebben, te verschaffen.

Getekend: Martinus Zoeren

Plaats delict aan de Oude Grintweg in 1838. Rond 1884 kreeg de Oude Grintweg zijn huidige traject en buigt nu ter hoogte van het huidige herdenkingskruis iets naar rechts.

Op 5 oktober 1839 houdt de Hoge Raad een algemene vergadering, waarin wordt overwogen de koning, hoe ernstig de misdrijven ook zijn en hoe zorgvuldig de uitspraken van de gerechtshoven tot stand zijn gekomen, de gevoelens van de Hoge Raad kenbaar te maken en de koning op de jeugdige leeftijd van de misdadiger te wijzen. Het hardnekkig ontkennen van de misdaden, zelfs in het gratieverzoek, vindt de Hoge Raad stuitend, hetgeen in onderstaand advies aan de koning tot uiting wordt gebracht.

Twee dagen later schrijft de Hoge Raad een advies aan de koning. Daarin worden nogmaals de strafbare feiten, rechtszittingen

en veroordelingen vermeld. Daarnaast schrijft de Hoge Raad dat dit gratieverzoek zich op een belangrijk punt van gebruikelijke verzoeken om genade onderscheidt. Gewoonlijk beginnen veroordeelden hun gratieverzoek met het bekennen van het ten laste gelegde, maar Martinus Zoeren volhardt echter in het ontkennen van zijn schuld en beweert dat hij het slachtoffer is van dwaling door rechters. Wanneer echter een rechter schuld heeft vastgesteld, dan kan twijfel door

de veroordeelde geen reden zijn tot verzachtende omstandigheden. Er is geen reden om aan de uitspraak van de rechters te twifelen en om een nieuw onderzoek te starten. De Hoge Raad acht zich dan ook onbevoegd om het arrest van het Provinciaal Gerechtshof van Gelderland te onderzoeken, te verdedigen of te bestrijden.

Het moet derhalve als waar worden aangenomen, dat Martinus Zoeren, de moedwillige moord van een weerloze 16-jarige jongeling op zijn geweten heeft. Een jongeling waarmee hij een vriendschappelijke band had en die hij bij zijn vertrek uit de herberg gezelschap had gehouden. Van voorbedachte rade is weliswaar geen sprake, maar de diefstal en doodslag zijn naar het oordeel van de rechters onlosmakelijk met elkaar verbonden. De wet bepaalt dat voor moedwillige doodslag, voorafgegaan door andere misdrijven de doodstraf kan worden opgelegd. Deze wet is herhaaldelijk gewijzigd en heeft tot kritiek geleid, maar in dit geval kan ze onverkort worden toegepast.

De Hoge Raad is van oordeel dat het voorgaande geen beweegredenen zijn om tot gratie over te gaan en dat eventuele gratie in andere omstandigheden gezocht moet worden. Hierna memoreert de Hoge Raad de jonge leeftijd waarop de doodslag is gepleegd en brengt zijn gebrekkige opvoeding uitvoerig ter sprake. De Hoge Raad laat het aan meerdere wijsheid (de koning) over of op grond hiervan gratie kan worden verleend en wijst er vervolgens op dat in het algemeen de opvoeding van boosdoeners tekort heeft geschoten en leidt tot verwijdering van de maatschappij. Tenslotte laat de Hoge Raad weten dat uit verkregen informatie is gebleken dat de veroordeelde voorkomt als iemand van een hoogst lichtzinnige aard, zucht tot geld om dit in liederlijkheid te verkwisten en al met zijn 18^e wegens diefstal en valsheid in geschrifte tot twee jaar tuchthuis werd veroordeeld.

Als de wet het al toestond om in plaats van de doodstraf een gevangenisstraf van maximaal twintig jaar op te leggen, dan zou terugkeer in de maatschappij voor de openbare rust niet veel goeds voorspellen.

De Hoge Raad acht zich dan ook na dit alles bezwaard, om Zijne Majesteit tot het verlenen van gratie in deze te adviseren.

Het onvermijdelijke

Mede op grond van het hardnekkig ontkennen van de moord op Giovanni Castione en de vrees van herhaling in de toekomst werd gratie door de koning afgewezen. De rechtsgang heeft zijn loop gehad en voltrekking van het vonnis is nu onvermijdelijk. Op 14 november 1839 adviseert de minister van justitie, w.g. van Maanen, de koning als volgt:

‘De Ondergeteekende met de alleruiterste naauwgezetheid alle de consideratiën overwogen hebbende, welke door den Hoogen Raad bij dit advies zijn voorgedragen, en uiteengezet, meent zich met het ongunstig gevoelen van denzelfden te moeten vereenigen. In de misdaad zelve toch doet zich niet eene enkele omstandigheid voor, die voor genadebetooning zoude kunnen pleiten; ook de jeugdige leeftijd van den veroordeelde en zijn gemis aan zedelijke opvoeding zijn gronden van eenen te algemeen aard, dan dat de ondergeteekende vrijheid zoude vinden om, uit aanmerking derzelve, tot het schenken van levensbehoud te adviseren; terwijl eindelijk de ontkenenis, waarbij de veroordeelde steeds blijft volharden, den ondergeteekende almede voorkomt geene termen tot genadebetooning te kunnen opleveren, als met den Hoogen Raad van meening zijnde, dat een onderzoek dienaangaande in materie van gratie, aan gewigtige bedenkingen onderhevig is, en vooral dan behoort te worden vermeden, wanneer er geene bepaalde en zeer bijzondere omstandigheden bestaan, die veel duisters over de zaak mogten verspreiden, hoedanige omstandigheden den ondergeteekende echter niet heeft kunnen ontdekken, dat in deze aanwezig zijn zouden, en hij rekent zich dan ook verpligt Zijne Majesteit te adviseren om, overeenkomstig het gevoelen van den Hoogen Raad, des suppliants verzoek te wijzen van de hand.’

Op 19 november 1839 schrijft de Hoge Raad in een interne notitie;

‘De Hooge Raad is eenstemmig tegen het verlenen van gratie geweest. De Raad V.S. heeft de zaak in alle details onderzocht en geene de minste termen tot gratie gevonden. Thans is hierbij de acte

van beschuldiging, waarin ik niets vind, waarop een meer gunstige gevoelen te gronden zou zijn. Kan de Heer V.S. dit stuk nog heden lezen en nog zijn gevoelen mededeelen? Ik moet de zaak morgen ochtend aan den Koning voorleggen.'

Waarop het antwoord luidt;

'Ik had wel gewenscht, dat niet slechts de acte van beschuldiging, maar ook het arrest van het Provinciaal Gerechtshof van Gelderland had kunnen worden medegedeeld. Intusschen heb ik de acte van beschuldiging met aandacht gelezen, en ook herlezen het advies van den Hoogen Raad. De acte van beschuldiging brengt den indruk te weeg, wel aan twee veroordeelende uitspraken bevestigen, hoewel de laatste decretum afwijkt van hetgeen die acte aanneemt: Dat er voorbedachten rade zou hebben bestaan. Noodeloos zoude het, dunkt mij, onder zoodanige omstandigheden zijn, te treden in een onderzoek ter bedenking welke bij mij is opgerezen ten aanzien van het gevoelen van den H. R. , dat twijfel aan schuld geene beweegreden kan uitmaken tot verligting van straf. Indien er een op redelijke gronden steunende twijfel bij den Souverein bestond, zoude ik de toepassing van dat gevoelen ten uiterste hard vinden, daar de Souv. het verzoek om gratie verwerpende en aan de regterlijke uitspraak haar loop latende, waardoor die uitspraak in zekere mate als de zijne aanneemt. Doch, zoo als u reeds te kennen gaf, zoodanige redelijke gronden schijnen hier niet te bestaan.'

Onmiddellijk na de ontvangst van de beslissing op zondagmorgen 24 november van Zijne Majesteit werd Martinus hiervan op de hoogte gesteld. De voltrekking zou twee dagen later plaatsvinden.

Heden, 24 november 1839 's-avonds om 7 uur, hebben wij Mr. Frederik Gerard Meijbaum, vicepresident en Mr. Theodorus Marcelles Ignatius Aloisius Baron van Lamsweerde, raadsheer bij het Provinciaal Gerechtshof van Gelderland, geassisteerd door griffier Johannes Jacobus van Rossum, op verzoek van Martinus Zoeren, ons begeven naar het huis van Burgerlijke en Militaire verzekering te Arnhem. Daar heeft hij te kennen gegeven een volledige bekentenis voor de wereldlijke rechter af te willen leggen. Hij verklaart dat:

- Hij Giovanni Castione vergezeld heeft en dat het niet waar is dat hij platen van hem heeft gekocht;
- Hij bij het vertrek uit Oirschot al het voornemen had om op de best mogelijke wijze geld van hem afhandig te maken en daarvoor onderweg een plan bedacht;
- Giovanni bij Rusthoek aangekomen uit eigen beweging is gaan rusten en dat hij naast hem is gaan liggen;
- Hij kort daarvoor een dennen stok had afgesneden om deze tegen Giovanni te kunnen gebruiken als deze zich zou verzetten;
- Giovanni zijn pet, om zich tegen de felle zon te beschermen, over zijn gezicht had getrokken, waarna hij na enige aarzeling, geknield, hem met de dennen stok een klap op zijn voorhoofd gaf, waardoor Giovanni opstond en schreeuwde;
- Hij hem naar een nabij gelegen sloot duwde om hem daarin te gooien;
- Giovanni zich daartegen verzette, maar hem uiteindelijk de baas was en hem voorover in de sloot duwde;
- Hierna een worsteling ontstond en hij Giovanni zolang onder water hield totdat hij geen leven meer ontwaarde;
- Hij het lijk met takken en rotte bladeren, die in de slootlagen, heeft bedekt en zijn geld (f 17 of f 18) gestolen heeft;
- Bij het stelen van het geld het lijk op zijn rug terecht is gekomen;
- Zich onder het gestolen geld een 5 francstuk bevond;
- Hij een rol met prenten uit de mars gehaald heeft en de mars daarna in het water heeft gegooid;
- Hij hierna onder meer naar de weduwe Legius gegaan is;
- Hij op 4 juni is gaan kijken of het lijk nog in de sloot lag;

- Hij toen constateerde dat het nog onder de bladeren lag, het lijk toen niet heeft aangeraakt, de mars uit de sloot heeft gehaald, daaruit enige prenten heeft gehaald, deze en de pas heeft verscheurd en verspreid, en een nijptang bij een berkenboom in de buurt van het huis van Vriens heeft verborgen.

Nadat deze verklaring werd voorgelezen verklaarde Martinus Zoeren dat dit de waarheid was en dat hij de inhoud goed had begrepen, waarna hij deze heeft ondertekend.

Opmerkelijk is dat Martinus verklaart dat hij Giovanni heeft verdrongen, terwijl de twee artsen uit Oirschot een bloeding in de hersenen als doodsoorzaak hadden vastgesteld. Een verdrinkingsdood zouden de artsen toch zeker waargenomen hebben. Wellicht dat Giovanni, toen hij voorover in de sloot belandde, al stervende was. Door twee dagen later onder invloed van sterke drank terug te gaan droeg hij onbezonnen bij aan zijn uiteindelijke lot. Door meerdere personen werd hij toen rondlopend in de omgeving van het misdrijf gesignaleerd.

Kapelaan Clercx heeft Martinus de laatste dagen voor zijn dood bijgestaan en hem weten te bewegen een bekentenis af te leggen en hem in een 'godsdienstige stemming' gebracht. Tot inkeer gekomen heeft Martinus gelaten zijn vonnis ondergaan, nadat hij aan het publiek de rechtvaardigheid van zijn straf mededeelde en hoopte dat deze voor iedereen tot afschrikwekkend voorbeeld zou dienen.

De doodstraf werd op 26 november 1839 om 12.00 uur voltrokken. Het was markt in Arnhem en er was veel volk op de been, die de uitvoering gelaten gade sloeg en nauwelijks onder de indruk was. Men was wel van mening dat, wanneer men de doodstraf wilde behouden, deze geheel anders uitgevoerd moest worden.

Het hardnekkig ontkennen van de roofmoord is van doorslaggevende aard geweest om de doodstraf te voltrekken. Met het ontbreken van een bekentenis in het gratieverzoek aan de koning wist de Hoge Raad der Nederlanden zich geen goede raad. Over de schuldvraag van Martinus bestond geen enkele twijfel bij de verschillende rechtsinstellingen, maar deze moesten de wet onverkort toepassen, hetgeen tot het schandelijke einde van Martinus leidde.

Op 26 november deelt de procureur-Generaal van het Provinciaal Gerechtshof van Gelderland aan de Minister van Justitie mee dat het vonnis op die dag is voltrokken en dat de veroordeelde twee dagen eerder, nadat hem de voltrekking van het vonnis was meegedeeld, een volledige bekentenis heeft afgelegd.

Op 28 november 1839 richt de minister van justitie zich opnieuw tot de koning en meldt dat hij van de procureur-generaal van het Provinciaal Gerechtshof van Gelderland bericht heeft ontvangen dat Martinus Zoeren een volledige bekentenis heeft afgelegd en de opgelegde straf op 26 november heeft ondergaan.

Op de plaats van de moord plaatsten de bewoners van het buurtschap Hedel een herdenkingskruis. Vroeger was het gebruikelijk om hier vijf Onze Vaders te bidden en om even te rusten. Ook nu nog stopt menig passant om even stil te staan bij dit zinloos geweld.

De doodstraf

In Oirschot bestaat een algemeen verbreid misverstand, dat Martinus Zoeren de laatste Nederlander was, die de doodstraf moest ondergaan. Dat is niet zo. Op 4 juni 1856 stierven in 's-Hertogenbosch twee inwoners uit Rukven aan de galg. Dit waren de laatste Brabanders die op deze wijze aan hun einde kwamen. Zij hadden in Dinteloord een gewapende overval gepleegd. De publieke ophanging, midden op de Markt in 's-Hertogenbosch kreeg net als de veroordeling en executie van Martinus Zoeren, veel nationale aandacht.

De Fransen voerden de Code Pénal in, die voorschreef dat de doodstraf voltrokken moest worden door middel van de guillotine. In 1813 werd vastgelegd dat in het Koninkrijk der Nederlanden de doodstraf alleen door het zwaard (onthoofding) of de strop (ophanging) kon worden voltrokken. In de praktijk werden terdoodveroordeelden altijd opgehangen. Terechtstellingen werden nadien

steeds zeldzamer. De koning verleende regelmatig gratie en er ontstond ook steeds meer weerstand tegen de 'barbaarse' executies, die in het openbaar werden voltrokken. Executies trokken altijd grote menigten. De allerlaatste terechtstelling in Nederland voor een misdrijf onder het gewone strafrecht vond 31 oktober 1860 in Maastricht plaats. Johannes Nathan, veroordeeld voor de moord op zijn schoonmoeder, werd die dag om 10.00 uur 's ochtends door de scherprechter Dirk Jansen opgehangen. Hij was de derde in dat jaar die deze afgrijselijke dood moest sterven. Hierna werd de doodstraf nog wel uitgesproken, maar de koning verleende in alle gevallen gratie.

op 17 september 1870 wordt de doodstraf in vreedstijd in Nederland afgeschaft. Pas in 1983 verdween deze uit de grondwet. Dat betekende nog niet dat af en toe de roep om genoegdoening door de doodstraf uit het collectieve geheugen verdween. Toen Pim Fortuyn op 6 mei 2002 de studio's van Radio 3Fm verliet werd hij door Folkert van der Graaf vermoord. Nagenoeg 40% van de Nederlandse bevolking was kort na deze moord voor herinvoering van de doodstraf. In de Tweede Kamer werd een debat gevoerd, waarin alle partijen glorieerden met lange redevoeringen over deze barbaarse praktijk, waardoor het tot herinvoering gelukkig niet kwam.

De familie Zoeren

Zoeren wordt ook vaak Soeren en soms ook Souren en Sauren genoemd. De hoofdpersoon in dit artikel, Martinus Zoeren, werd op 12 september 1817 in Arnhem geboren en stierf daar aan de galg op 26 november 1839. Zijn vader was Leonardus Zoeren en zijn moeder Catharina Elisabeth Boumans of Baumans. Vader Leonardus Zoeren werd in 1786 in Zweibrücken (Duitsland) geboren en overleed op 31 december 1861 in Oirschot. Catharina Elisabeth Boumans stierf op 29 april 1832 op 41-jarige leeftijd te Nieuwenhagen⁸⁾, waarna Leonardus zich in Oirschot vestigde. Uit dit huwelijk werden in elk geval de volgende zeven kinderen geboren;

1. Martinus, geboren op 12 september 1817 te Arnhem en aldaar overleden op 26 november 1839
2. Maria Ida, geboren op 18 november 1820 te Nieuwenhagen en te Oirschot overleden op 1 mei 1911
3. Anna Maria, geboren op 20 februari 1822 te Nieuwenhagen en te Schaesberg overleden op 14 oktober 1867.
4. Joseph, geboren op 15 december 1823 te Nieuwenhagen en overleden op 19 december 1823. Tweeling.
5. Godefridus, geboren op 15 december 1823 te Nieuwenhagen en overleden op 26 december 1823. Tweeling.
6. Maria Agnes, geboren op 14 december 1828 te Nieuwenhagen en overleden op 7 februari 1830 in Heerlen.
7. Herman Joseph, overleed 3 maanden oud te Middelburg op 8 oktober 1831

Het Provinciaal Gerechtshof van Gelderland karakteriseert Martinus als hoogst lichtzinnig van aard, met zucht naar geld, dat hij in liederlijkheid verkwist. Op 18-jarige leeftijd heeft hij al twee inbraken gepleegd en door middel van valsheid in geschrifte van een buitenlandse koopman met veel list een grote partij goederen ontvreemd.

Zijn ouders waren marskramers in garen en band en lieten Martinus door bloed- of aanverwanten rond Maastricht (waarschijnlijk Nieuwenhagen) opvoeden. Toen zijn ouders zich in Middelburg vestigden heeft hij daar een jaar lang onderwijs gevolgd. Toen zijn vader, na het overlijden van zijn moeder, weer als marskramer rondreisde en af en toe in Oirschot verbleef, heeft hij zijn vader vergezeld. Van hem kreeg hij weinig wijze lessen en slechte voorbeelden.

Maria Ida trouwde in Oirschot op 6 juni 1867 met Gerardus van Haaren (borstelmaker) en was toen kraamster (ventster) van beroep. Tijdens haar huwelijk werd ze winkelierster. In 1872 kocht Gerardus van Haaren een tuin in de Nieuwstraat en bouwde er drie huizen op, die Maria Ida in 1895 verkocht.

Anna Maria trouwde met Arnold Engelen. Uit dit huwelijk is een dochter Maria Margaretha geboren, die gehuwd was met Antonius van Laarhoven (borstelmaker), beiden in Oirschot overleden. Maria Margaretha Engelen kwam tussen 1860 en 1870 (waarschijnlijk na het overlijden van moeder) als jong meisje bij grootvader Leonardus en tante Maria Ida in Oirschot inwonen. Zij kreeg twee buitenechtelijke kinderen, die tussen 1870 en 1880 ook bij Leonardus en Ida kwamen inwonen. Bij het huwelijk met Antonius van Laarhoven op 7 november 1883 werd Isaak als enige nog levende zoon door Antonius gewettigd en kreeg als voornamen Hendrik Antonius en als achternaam van Laarhoven. In 1919 brengt Hendrik Antonius een kort bezoek aan Oirschot en vertrekt na een maand naar Luttringhausen in Duitsland, alwaar hij op 3 december 1960 overlijdt. Wie weet heeft hij actief aan de Grote Oorlog als Duits militair deelgenomen. Uit het huwelijk van vader Antonius van Laarhoven met Maria Margaretha Engelen zijn minstens twee zoons en twee dochters geboren.

Slotbeschouwing

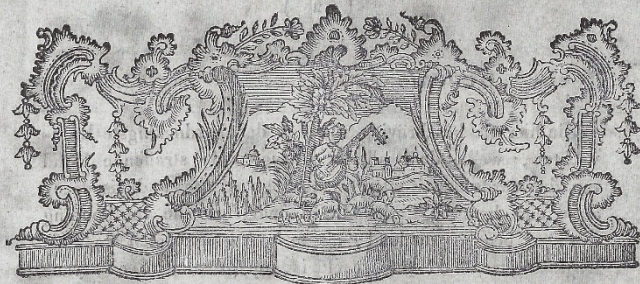
Met dit artikel is aangetoond dat sommige hardnekkige geruchten rond deze gewelddadige moord op overlevering en niet op feiten berusten. Zo zou Giovanni Castione door Martinus Zoeren verdrinken zijn, terwijl uit de sectie en processtukken blijkt dat hij door bloedingen in zijn hoofd, veroorzaakt door een slag met een stomp voorwerp op zijn gezicht, is overleden. Een bezoek na de moord aan herberg "de Papketel" blijkt nergens uit. Toch moeten we hier een slag om de arm houden. Het zou op zich een logische route geweest kunnen zijn. Vaststaat dat Martinus via de toenmalige Penningsdijk naar Straten is gelopen. De Penningsdijk liep vanaf de huidige Heldersestraat richting Heezenpad en vervolgens via diverse zandwegen naar de omgeving van het Sint-Antoniuskapelletje. Hij kan overigens evengoed via Sonderen op de Penningsdijk uitgekomen zijn. Ook de veronderstelling dat de terechtstelling van Martinus Zoeren de laatste in Nederland was is zeker niet waar. Op 31 oktober 1860 vond in Maastricht de laatste voltrekking van de doodstraf plaats en was daarmee de laatste. De familie van Laarhoven wordt in Oirschot ook wel met de bijnaam "Zoeren" aangesproken. Het zou kunnen dat deze nog een overblijfsel is van de relatie die een van Laarhoven indirect met de familie Zoeren gehad heeft.

Bronnen

Campinia juli 1978/januari 1980 nummer 30 tot en met 36
de Avondbode 21-9-1838
Noord-Brabander 24-1-1839, 25-5-1839, 19-10-1839, 3-12-1839
Bredasche Courant 28-3-1839
Arnhemsche Courant 27-11-1839
Algemeen Handelsblad 28-11-1839, 30-11-1839
Middelburgsche Courant 30-11-1839
BHIC 's-Hertogenbosch

Bijlage

Als bijlage is een pamflet toegevoegd, dat vermoedelijk kort na de voltrekking van de doodstraf in Arnhem werd verspreid. Uit het pamflet blijkt andermaal de rechtvaardiging van de opgelegde straf als gevolg van de hardnekkige ontkenning door Martinus Zoeren. Het pamflet is opgeslagen in het Gelders Archief, documentatiecollectie van Gemeentearchief Arnhem (toegang 1515), inventarisnummer 402.

KORT VERSLAG

van de op den 26. November 1839, plaats gehad hebbende
teregstelling te *Arnhem*, aan den persoon van

MARTINUS ZOEREN,

oude 22 jaren, geboortig van *Arnhem*, wegens begane

MOORD

aan eenen koopman, tusschen *Boxtel* en *Oirschot*, op den
2den Junij 1838; zullende, ten gevolge van het vonnis,
uitgesproken door het Hooge Gerechtshof te *Arnhem*, met
de koord gestraft worden.

(2)

Geachte Lezer!

Zie hier de beschrijving van een der hardnekkigste Booswichten, welke door allerlei uitvlugten de straffende Hand van den aardschen Regter trachtte te ontduiken; dit is deze, alzoo aan hem bij herhaalde en onafgebrokene voorhouding van zijne begane misdaad, als te 's *Hertogenbosch* door de Regtbank ter dood veroordeeld is, op grond van een zeventigtal getuigen; ten tweeden male, op den 18den Mei, door het Hooge Gerechtshof te *Arnhem* insgelijks ter dood veroordeeld werd; en ten derde male, gratie verzocht hebbende bij Zijne Majesteit den Koning, dit uithoofde van genoegzaam bewijs, van de hand werd gewezen; schoon de misdadiger, in weerwil van alle bewijzen, hardnekkig bleef volhouden, en zijn feit zelfs van tijd tot tijd spottend werd ontkend, tot dat eindelijk de ALMAGTIGE, die geen Spreker, maar een Wreker is, zijn geweten door de wanbedrijven deed ontwakken, en in hem de overtuiging deed geboren worden, dat wie 's menschen bloed vergiet, ook zijn bloed zal vergoten worden.

Laten wij dus eens onze gedachten bepalen, dat deze ongelukkige en nog beklagenswaardige misdadiger ons tot

(3)

een voorbeeld strekke, dat het ons doet zien, dat wij niet van ons zelve afhankelijk zijn, maar alleen van Hem, die alles gebiedt, en dus geen enkel oogenblik op ons zelve kunnen bestaan, en dat wij ook niet in 't Gerigte treden, maar eerder met leedwezen de zaak beschouwen, en na rijpelijke overweging uitroepen:

*Zoo Gij in 't Regt wilt treden,
O GOD! en gadeslaan
Onze ongeregtigheden,
Och! wie zal dan bestaan?*

*Maar neen! Vergeving, Vader!
Riep JEZUS, en voorwaar,
Dat vrij uw einde nader;
Zoo stierf de moordenaar.*

Dus bidden en waken wij voor ons zelve, om bewaard te blijven voor zoodanige verzoeken, dat het den Hemel behage dezelve van ons af te weren, en dat de begeerte naar

(4)

aardsche schatten geen nut is, dat wij zoeken moeten, maar wij ons vergenoegen mogen met datgene, wat ons dagelijks wordt toegevoegd; dat wij ziel en ligchaam niet behoeven te besmetten, om voor de verantwoording in de toekomst bewaard te blijven!

ADC
402

---

¹ Een mars is een kastje dat marskramers op hun rug droegen en waarin zij hun spullen opborgen

² Een vrederechter was een alleensprekende rechter die in de periode van 1811 tot 1838 recht sprak. Hij werd daarbij geholpen door een griffier. Hierna is deze functie vervangen door de kantonrechter.

³ Johannes Baptista Borghino werkte samen met A. Ferrini uit 's-Hertogenbosch

⁴ Een 28 is een muntstuk van 28 stuivers dat van 1601 tot en met 1846 heeft bestaan.

⁵ Woonde waarschijnlijk aan de huidige Oude Bestseweg.

⁶ De Vier Uitersten lag destijds verder op Boxtel dan de huidige Vier Uitersten. Op deze locatie stonden vier huizen, sectie F 239-242, en behoorde bij de voormalige herdgang Notel, dus over de Loop (Lurp).

⁷ Het gemeentelijk kerkhof lag toen aan de Oude Grintweg, sectie F 332.

⁸ Nieuwenhagen is een voormalig dorp, thans stadsdeel in de provincie Limburg, in de regio Parkstad, gemeente Landgraaf. Het was een zelfstandige gemeente t/m 1981. De gemeente is opgericht in 1800. Voorheen viel dit gebied onder Heerlen.